

ТЕРМІНОЛОГІЗОВАНІ ЗНАЧЕННЯ ІМЕННИКА *CONFLICT* В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

І.Є. Фролова, І.В. Жарковська

*В статті висвітлено особливості термінологізованих значень іменника *conflict* із попереднім аналізом походження, розвитку й сучасного стану семантичної структури досліджуваної номінативної одиниці.*

До **актуальних** проблем лінгвістики сьогодення належать вивчення здатності загальноживаних слів до термінологізації на підґрунті закріплених за ними диференційних семантичних ознак наївного поняття, властивих також і науковому поняттю, яке потребує номінації [1, 5-6; 2, 44].

Проблеми аналізу терміносистем постійно привертають увагу мовознавців [1; 3- 8 та ін.].

Специфіка термінів, як номінативних знаків полягає в тому, що вони створюються для визначення речей, явищ, відношень, які мають комунікативну та когнітивну значущість лише в особливому семіотичному просторі – просторі тієї чи іншої професійної діяльності [3]. Головним засобом, який дозволяє встановити термінологічний стан мовних одиниць є аналіз контексту у поєднанні з хоча б елементарним фаховим аналізом [8, 12].

На думку лінгвістів, термін є вербалізованим результатом професійного мислення, значущим лінгвокогнітивним засобом орієнтації у професійній сфері та важливішим елементом професійної комунікації. У **терміні** реалізуються механізми пізнання **тієї** або **іншої галузі** знань або діяльності, у **ньому** репрезентовані структури спеціального знання, які слугують відправною точкою в осмисленні професійного простору й сприяють оптимальній організації діяльності фахівців. Термін є інструментом професійної комунікації, засобом актуалізації професійних знань у процесі діяльності і являє собою омовлену інформацію, отриману в результаті досвіду взаємодії людини із предметним і віртуальним світом у процесі конкретної професійної діяльності [3].

Згідно з думкою Б.М. Головіна: "Термін – це слово або словосполучення <...>, яке має професійне значення, яке виражає й формує професійне поняття та застосовується в **процесі** (і для) пізнання й освоєння певного кола об'єктів і відносин між ними – під кутом зору певної професії" [4, 264].

Стосовно ознак терміна висловлюється думка, що "необхідними та достатніми ознаками терміна є:

- співвіднесеність зі спеціальним поняттям;
- відтворюваність (адже термін вважають за мовною одиницею);
- наявність дефініції, яка вміщує термін у відповідну термінологічну систему" [8, 7].

Сферою функціонування термінів є науковий дискурс, який відображає об'єктивну наукову картину світу [9, 33]; його конституювальною рисою виступає наявність спеціальних знань, що формують спільний пресупозиційний фонд адресанта і адресата [10, 24].

Метою нашої роботи є систематизація термінологізованих значень іменника *conflict* в сучасній англійській мові.

Учені-конфліктологи указують на той факт, що проблема визначення змісту поняття "конфлікт" пов'язана з аналізом семантики цього слова та його синонімів [11, 8-9]. Переважна більшість базових конфліктологічних праць містить спроби осмислення слова "конфлікт" і його синонімів [12, 132; 11, 9; 13; 14, 9-10; 15; 16; 17; 18; 20 та ін.], у роботах наводяться міні-словники синонімів [12, 133-134], списки слов-асоціацій, які дають інформанти як першу реакцію на слово "conflict" [20, 4]; аналіз прислів'їв та приказок, що репрезентують різні аспекти поведінки людини у конфлікті [21, 27-29]. Автори цих і низки інших досліджень доходять висновків, що

(1) іменник *конфлікт* / *conflict* позначає широкий спектр різноманітних явищ повсякденного життя людини; (2) жоден із синонімів іменника *конфлікт* / *conflict* в повній мірі не збігається із його значенням і не може замінювати його; (3) наукові дисципліни, що оперують поняттям і терміном *конфлікт* / *conflict* вкладають в нього різний зміст.

Ці висновки підтверджуються і пояснюються результатами лінгвістичного аналізу, на матеріалі англійської мови. Так, багатозначність іменника *conflict* в сучасній англійській мові зумовлена передусім походженням і розвитком його семантичної структури.

Етимологічно лексема *conflict* простежується до першоджерела запозичення – латини, де іменник *cōnfliktus* виник унаслідок таких словотворчих процесів:

- афіксації (дієслово *fligere* – бити, зіштовхувати + префікс-модифікатор *com(con)* – з, разом) [CEOED] внаслідок якої дієслово *confligere* відрізняється від *fligere* ускладненою семантичною структурою і охоплює окрім успадкованого прямого значення низку інших, похідних, заснованих на асоціації фізичного удару, зіткнення із боротьбою, війною, протиріччям, близькістю, з'єднанням, порівнянням (*confligere* – 1) сталкиватися (фізически); 2) сражатися, воевать, боротися; 3) знаходитися в противоречії; 4) сталкивать, сближать, соединять; 5) сравнивать, сличать [ЛРС: 179]);

- субстантивізації пасивного дієприкметника, утвореного від *confligere* [CEOED].

Латинський іменник *cōnfliktus*, що утворився у такий спосіб, означає зіткнення, взаємний удар двох об'єктів [ЕС]. Це дає підстави припустити, що "генетично поняття конфлікту пов'язане із уявленням про удар, побиття, битву" [22, 58], оскільки внутрішня форма слова являє собою "конкретний образ, уявлення, з яким асоціюється відповідне слово і яке пов'язується із ознакою предмета, що найбільш рельєфно сприймається в момент іменування" [1 та ін.]. Висловлене припущення підтверджується дослідженням давньоевропейських паралелей форми *fligere*; підсилювального, похідного від *confligere*, дієслова *confligare*; латинських лексем із кореневою морфемою *-flig* та значень цих лексем у сучасній англійській та французькій мовах, які їх запозичили [22, 60-61].

В англійську мову лексична одиниця *conflict* увійшла у XV ст., очевидно, за посередництва французької мови, яка була джерелом запозичення [CEOED]. Непрямий спосіб запозичення, які відомо, спричиняє до того, що значення слова може зазнавати суттєвих змін. Згідно даних словника, іменник *conflict* практично одночасно увійшов в англійську мову у двох значеннях, одне з яких автори вважають прямим, а інше – переносним: 1) *an encounter with arms a fight, battle*; 2) (fig.) *a mental or spiritual struggle within a person* [CEOED] (обидва зареєстровані у 1430-1440 рр.).

Ці лексико-семантичні варіанти залишаються практично незмінними впродовж наступних століть та задають основні напрями розвитку семантичної структури *conflict*. Третій напрям розвитку, зафіксований у середині XVI ст., утворений лексико-семантичним варіантом, що збігається із етимологічним першообразом: *dashing together, collision or violent impact of physical bodies* [CEOED]. Проте, цей напрям не є продуктивним; розвиток семантичної структури у подальші століття відбувається у перших двох. До того ж, у сьогоденні вказаний лексико-семантичний варіант знаходиться на периферії семантичної структури іменника *conflict* (із 25 словників кінця XX – початку XXI ст. його містять лише три – [ID], [HID], [WNWD], причому у [HID] та [WNWD] він займає останню позицію, у [ID] – четверту із шістьох; також словарні статті [ID], [WNWD] містять позначку "rare").

Натомість, в останнє десятиліття (починаючи від 2000 р.) спостерігається тенденція до визнання пріоритетності лексико-семантичного варіанту *a state of disagreement and disharmony*: якщо у словниках XX ст. першу позицію займає варіант *a battle, war* [WBSD], *a fight or struggle, especially a long one, battle* [WBD], також [CEDME, AND, NWDТ та ін.], то із п'ятих словників, датованих 2001-2004 рр. тільки в одному ([OWD]) цей варіант зберігає першу позицію, решта ([CID, LDCE, MPED,

HMHD]) поміщають на першу позицію дефініцію, що визначає конфлікт як стан дисгармонії, протиріччя неузгодженості.

Зміна статусу лексико-семантичних варіантів не є єдиною тенденцією еволюції семантичної структури іменника *conflict* в англійській мові; до інших належать:

– деталізація значення – диференціація основних двох лексико-семантичних варіантів, наприклад: *a mental or spiritual struggle within a person* [CCELD]; a) *an opposition of incompatible wishes or needs in a person*; b) *an instance of this*; c) *the distress resulting from this* [OEED].

– зсув значення – зрощення смислів існуючих варіантів, наприклад [CEOED] – 1. a) *an encounter with arms, a fight, battle*; b) *esp. a prolonged struggle*; [WNWD] – *a fight or battle, especially a protracted one, war*.

– генералізація значення, наприклад *incompatibility* [WSD].

– функціонально-стилістична диференціація, що спричиняє до термінологізації деяких лексико-семантичних варіантів (наприклад, *a mental or spiritual struggle within a person* у словниках [WNWD, HID, AHD, AWED, ID] має позначку (*psychol.*)) або до появи нових варіантів, зокрема *clash as a source of dramatic action* [NWD].

Загалом за даними неспеціальних лексикографічних джерел семантична структура іменника *conflict* у сьогоденні охоплює дев'ять лексико-семантичних варіантів, а саме:

- *an open clash between two opposing groups or individuals* [WN];
- *a hostile meeting of opposing military forces in the course of a war* [WN];
- *a war* [HNHD], *prolonged fighting, a war* [AHD];
- *a disagreement or argument about something important* [WN], *controversy; quarrel* [ID], *disagreement or argument between people* [LDCE];
- *a striking together, collision* [ID];
- *a state of opposition between persons or ideals or interests* [WN];
- *a clash of opposing impulses* [WNWD]; *opposition between two simultaneous but incompatible feelings* [WN];
- *a difference that makes it impossible for two things to exist together or for each of them to be true* [CCELD];
- *opposition in a work of drama or fiction between characters or forces ... that motivates the development of the plot* [WN] (протиріччя як рушійна сила художнього твору).

(Інвентаризація проведена шляхом аналізу словарних дефініцій лексикографічних джерел, виданих після 2000 року ([CID, LDCE, AHD, HNHD, NPED, OWD, CCELD]) й електронних джерел, що постійно оновлюються ([WN, ID, AWED]) та узагальнення статей, які повторюються, є повністю або в цілому однаковими. Порядок розташування варіантів є довільним.)

Аналіз відносин між переліченими лексико-семантичними варіантами свідчить, що вони мають складний характер і утворюють радіально-ланцюгову семантичну сітку, яка є продуктом по-перше, *варіативності* інтегральних або базових семантичних компонентів (семи [object] → [two or more] є сталими для усіх варіантів значення; семи [action] → [together] ([state] → [in opposition] варіюються у лексико-семантичних варіантах); по-друге, *додавання* диференціальних та уточнюючих сем. Відтак, жодне зі значень не є інваріантним, семантика лексичної одиниці *conflict* у сучасній англійській мові розподілена на дві складові: CONFLICT-STATE та CONFLICT-ACTION [23].

Розвиненість семантичної структури – наявність достатньо великої кількості лексико-семантичних варіантів, складність відносин між цими варіантами, відсутність інваріантного значення значною мірою пояснює той факт, що лексична одиниця *conflict* позначає широке коло різномірних і різномірних явищ.

Термінологізація іменника *conflict*, як свідчить огляд конфліктологічної проблематики, є прикметою сьогодення. Термінологічні значення частково подані у

неспеціалізованих лексикографічних джерелах; у них зафіксовано варіант значення, яким оперує психологія – дисципліна, що має найбільш розвинену традицію аналізу конфлікту та варіант, який виник як термін літературознавства. Інші термінологізовані значення зафіксовані у спеціалізованих лексикографічних та довідкових джерелах.

За їхніми даними, **філософія** оперує узагальненим розумінням конфлікту:

*...these solutions point to others that seek to resolve the **conflict** between good and evil within some reconciling model, which is then used to specify, with suitable qualification, a purpose or attribute of God. Thus, the **conflict** necessarily involved in the creation of a community of freely responsible persons is used as a model to illuminate a personal **conflict** exhibited, for example, by war (Britannica).*

Conflict як термін **психології** визначається як:

The internal individual struggle resulting from incompatible or opposing needs, drives, or external and internal demands [OLMD]; A psychic struggle, often unconscious, arising from the clash of incompatible or opposing impulses, wishes, drives, or external demands [DNIMD]; A painful state of consciousness due to clash between opposing trends found to a certain extent in every individual [DIMD], наприклад:

*As one retreats from one negative stimulus, one approaches another negatively valued goal, reaching a point of **conflict** somewhere between the two (Feist J.).*

Соціологія пропонує іншим визначенням:

***Conflict** is seen as a creative, inevitable fact of social life and not merely a destructive avoidable deviation. **Conflict** is generally held to be inevitable because of the inherent limitation of a finite universe of "knowable" social reality and because of misunderstandings in communication. **Conflict** is usually direct conscious struggle between individuals or groups for the same goal (as compared with competition, which can take place without contact and individuals and groups being aware of others striving for the same goal) with the intent of the individuals or groups involved to inhibit the goal striving and goal attainment of others [SR], наприклад:*

*...social change is the result of various social classes within a culture vying for power. This **conflict** theory and the structural-functional theory represent two sides of the same coin. The **conflict** model stresses the process of change while the structural-functional model focuses on the elements of stability (Britannica).*

У **політології** прийняте таке трактування:

*In political terms, "**conflict**" refers to an ongoing state of hostility between two groups of people [wikipedia], наприклад:*

*...they stress the importance of the judiciary in modern politics and the willingness of the modern Supreme Court to wade into political **conflicts** (University Wire; November 6, 2001).*

Військові науки звужують поняття конфлікту до військових дій:

***Conflict** is an armed struggle or clash between organized groups within a nation or between nations in order to achieve limited political or military objectives ... **Conflict** often is protracted, confined to a restricted geographic area, and constrained in weaponry and level of violence [DoDDMT], наприклад:*

*...wars play a very significant role in contemporary international geo-politics. It has been estimated, that in 1986 there were forty **conflicts** taking place. <...> ...what is new is the scale of the instability and the involvement of outside countries in attempting to influence the outcome of such **conflicts** (Adams J.).*

У **правознавстві** *conflict* не визначається як термін, однак ця лексична одиниця входить до складу термінів-словосполучень *conflict of interest*, *conflict of authority*, *conflict of laws*, які зареєстровані у юридичних словниках, довідкових джерелах та функціонують у юридичній літературі, наприклад:

***Conflict of authority** – A division between two or more courts on some legal principles or application of law; **conflict of laws** – inconsistency or difference between the laws of different states or countries [BLD].*

*The practicing lawyer who is also a member of a legislature is confronted with a **conflict of interest** whenever his clients enlist his support to promote or oppose legislation or to secure favourable decisions from administrative agencies that are dependent on legislative financial support (Britannica).*

*This decision followed a **conflict of authority** between the Court of Appeal and the Court of Criminal Appeal (Smith A.).*

У мистецтвознавстві *conflict* визначається так само як у літературознавстві:

A state of tension, within or between figures, ideas, or interests; discord, a clash, or struggle. In narrative analysis, the opposition of forces that motivates or shapes the action of the narrative [ArtLex]; Tension in general. In narrative analysis, the opposition of forces that gives momentum to a narrative [WA]; The struggle between two or more actors leading to a climax [DGTT], наприклад:

*The message of acceptance is all very nice but uncomplicated by real **conflict**, and finally the film sinks in a sticky swamp of sentimentality (Seattle Post-Intelligencer (Seattle, WA); April 27, 2002).*

*Director John Sayles examines roots of **conflict** in 'Sunshine State' (The Morning Call (Allentown, PA); July 18, 2002).*

Музикознавство не пропонує дефініції терміну, але очевидно, що у його значенні реалізуються потенціали значення [STATE] → [OPPOSITION] → [BETWEEN ENTITIES] з уточнюючим компонентом [between sounds]:

*The tension between these parts is heightened by a **conflict** of key: the opening material is in the tonic key; the contrasting material is in a second key (Britannica).*

У **точних науках**, зокрема у математиці, *conflict* використовується у своєму "соціальному" смислі ("конфлікт" – термін розділу "теорія ігор", що позначає будь-яке явище за участю різних сторін – множин ігроків, чії інтереси не збігаються). До конфліктів в цьому розумінні відносять економічні, соціальні, правові, військові події, спортивні змагання і настільні "салонні" ігри [МЭ], наприклад:

*The payoffs to all players add up to zero (or some other constant) at each outcome in zero-sum games but not in nonzero-sum games, wherein the sums are variable; zero-sum games are games of total **conflict**, in which what one player gains the others lose, whereas nonzero-sum games permit the players to gain or lose simultaneously (Britannica).*

Також у математиці та фізиці *conflict* використовується у значенні *the state of incompatibility*:

*The product of any two elements X, Y of () can be written X U Y without **conflict** with the previous use of the symbol U (Britannica).*

*...the weather resistance of glass and light metals against their high thermal conductivity, and many similar **conflicts** (Britannica).*

В цьому ж значенні *conflict* вживається у програмуванні і кібернетиці, в тому числі у складі термінів-словосполучень *file conflict, equipment conflict, software conflict/hardware* тощо [CCEDCI], наприклад:

*...program onto my computer. I downloaded it, and it caused a major **conflict**. As a result, I lost about four hours of work. The 16-page essay... (The Register-Guard (Eugene, OR); Oct. 25, 2004).*

*The ABC Graphics Suite... automatically scans the system to determine the components of the system configuration, identify potential problems or **system conflicts** and suggest optimisations (New Zealand Infotech Weekly; Aug. 7, 1995).*

*...the potential exists for **hardware conflicts** between two or more active devices (Microprocessor Report; May 10, 1993).*

Разом з лексичною одиницею *conflict* у низці наук використовуються і його синоніми: у психології – *cognitive dissonance*; у військових науках – *war, counterinsurgency, assault*; у правознавстві – *assault, affray*; у літературознавстві – *antithesis*; у музикознавстві – *dissonance* тощо.

Викладене дає підстави дійти **висновку**, що семантика номінативної одиниці *conflict* дозволяє різним науковим дисциплінам використовувати потенціали її значення відповідно до потреб і об'єктів дослідження, встановлювати межі семантичного змісту згідно наданій дефініції.

Перспективою роботи є поглиблений аналіз нетермінологізованих значень іменника *conflict* та семантично пов'язаних із ним номінативних одиниць.

SUMMARY

The article highlights the specific features of the noun conflict terminological meanings based on the analysis of the origin, development and modern state of the nominative unit under study semantic structure.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кияк Т.Р. Лингвистические аспекты терминоведения: Учеб. пособие. – К.: УМК ВО, 1989. – 104 с.
2. Левицкий А.Э. Функциональная переориентация номинативных единиц современного английского языка: Монография. – Житомир: ЖГПУ, 2001. – 168 с.
3. Голованова Е.И. Лингвистическая интерпретация термина: когнитивно-коммуникативный подход // Известия Уральского гос. ун-та. – 2004. – № 33. – С. 18-25.
4. Головин Б.Н. Терминология // Общее языкознание. – М., 1979. – С. 264-278.
5. Рушинова Л.Н. Краткий вариант термина в кибернетической интерпретации (на материале юридической терминологии) // Термины и их функционирование: Межвуз. тематич. сб. науч. тр. – Горький: Горьк. гос. ун-т. – 1987. – С. 12-19.
6. Борисова Л.Т., Донской Я.Л. Профессионализмы и профессиональные жаргонизмы в отраслевом терминологическом словаре // Термины и их функционирование: Межвуз. тематич. сб. науч. тр. – Горький: Горьк. гос. ун-т, 1987. – С. 34-40.
7. Лейчик В.М., Шелов С.Д. Лингвистические проблемы терминологии и научно-технический перевод. Сер. Теория и практика научно-технического перевода. – М.: Всесоюзный центр переводов научно-технической литературы и документации, 1989. – Ч. 1. – 40 с.
8. Скороходько Е.Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу). – К.: Логос, 2006. – 99 с.
9. Льченко О.М. Етикет англомовного наукового дискурсу. – Київ: ІВЦ “Політехніка”, 2002. – 288 с.
10. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англомовному дискурсі. – Харків: Константа, 2004. – 292 с.
11. Бандурка А.М., Друзь В.А. Конфликтология: Учебное пособие. – Харьков, Фортуна-пресс, 1997. – 335 с.
12. Ващенко И.В., Гиренко С.П., Хамалян Р.А. Общая конфликтология: Учебник для вузов. – Харьков: Модель Вселенной, 2000. – 512 с.
13. Горбаневский М.В. Язык конфликта. – www.expertizy.narod.ru/books/lang.htm . – Заголовок с экрана.
14. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб: Питер, 2002. – 464 с.
15. Bruch D. Conflict. – www.danillitphil.com – Заголовок з екрану.
16. Grazier P. Conflict... [Electronic resource] – www.teambuildinginc.com – Заголовок з екрану.
17. Walmsley P. The Purpose of Conflict [Electronic resource] – 2001. – www.selfgrowth.com/articles – Заголовок з екрану.
18. Burton J. W. Conflict-Dispute Distinction // Conflict: Resolution and Prevention. – NY: St. Martin's Press, Inc., 1990. – P. 112-114.
19. Spangler B., Burgess H. Conflicts and Disputes [Electronic resource] – 2003. – www.beyondintractability.org – Заголовок з екрану.
20. Weeks D., The Eight Essential Steps to Conflict Resolution. Preserving Relations at Work, at Home, and in the Community. – Los Angeles: Tarcher, 1992. – 368 p.
21. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 591 с.
22. Ермолаева Е.Н. Концепт CONFLICT и его объективация в лексико-семантическом пространстве современного английского языка: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Кемеровский государственный университет. – Иркутск, 2005. – 212 с.
23. Жарковська І.В. Семантичні та функціональні особливості англомовних номінацій конфлікту: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Харків, 2007. – 20 с.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ТА ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

24. *CEOED* – The Compact Edition of the Oxford English Dictionary in 2 Vol. – Oxford: OUP, 1980. – V. 1.– 2048 p.
25. *ID* – Infoplease Dictionary [Electronic resource]. – www.infoplease.com/dictionary – Заголовок з екрану.
26. *HID* – The Heritage Illustrated Dictionary of the English language / William Morris (Ed.). – New York: American Heritage Publishing Co., 1975. – 1550 p.
27. *WNWD* – Webster's New World Dictionary of the American Language. – USA: Prentice Hall Press, 1986. – 1692 p.

28. *WBSD* – The World Book Student Dictionary. -Chicago/London: World Book Inc., 1997. - 900 p.
29. *WBD* – World Book Dictionary. Vol.1 –Chicago / London: World Book Inc., 1995. – 1166 p.
30. *CEDME* – Collins English Dictionary. Millenium Edition. – Glasgow: HarperCollins Publishers, 1999. – 1785 p.
31. *AHD* – The American Heritage® Dictionary of the English Language, Fourth Edition. – USA: Houghton Mifflin Company, 2000. – 2076 p.
32. *NWDT* – New Webster’s Dictionary and Thesaurus of the English Language – Danbury, CT: Lexicon Publications Inc., 1993. – 1148 p., 67 p.
33. *OWD* – Oxford Wordpower Dictionary. – Oxford: OUP, 2001. – 840 p.
34. *CID* – Cambridge International Dictionary of English (online edition). – 2004. – <http://dictionary.cambridge.org> – Заголовок з екрану.
35. *LDCE* – Longman Dictionary of Contemporary English. – England: Longman, 2003. – 1951 p.
36. *HNHD* – Heinle’s Newbury House Dictionary of American English. – USA: Monroe Allen Publishers Inc., 2003. – 1142 p.
37. *CCELD* – Collins Cobuild English Language Dictionary. – Glasgow: HarperCollins Publishers, 2001. – 1824 p.
38. *OEED* – The Oxford Encyclopedic English Dictionary. – Oxford: OUP, 1991. – 1786 p.
39. *WSD* – WordSmyth Dictionary-Thesaurus. – Режим доступу: www.wordsmith.net – Заголовок з екрану.
40. *WN* – WordNet 2.0. – www.cogsci.princeton.edu – Заголовок з екрану.
41. *NPED* – The New Penguin English Dictionary. – London: Penguin Books, 2001. – 1642 p.
42. *AWED* – AllWords English Dictionary. – www.allwords.com – Заголовок з екрану.
43. *Britannica* – Britannica Encyclopaedia 2002. 32-volume Britannica set [Electronic resource]. – К.: CD-видавництво “Інфодиск”, 2003. – CD-ROM: цв.; 12 см. – Систем. вимоги: Windows 95 /98 / NT /2000. – Заголовок з титул. екрану.
44. *OLMD* – The On-line Medical Dictionary – <http://cancerweb.ncl.ac.uk/omd> – Заголовок з екрану.
45. *DNIMD* – Dorland’s New Illustrated Medical – www.mercksource.com – Заголовок з екрану.
46. *DIMD* – Dorland’s Illustrated Medical Dictionary – Philadelphia. London. Toronto: WB Saunders, 1974. – 1748 p.
47. *SR* – Sociology Reference. – www.webref.org/sociology – Заголовок з екрану.
48. *DoDDMT* – Department of Defense Dictionary of Military Terms. – USA: Ross Books, 2001. – 612 p.
49. *BLD* – Black H.C. Black’s Law Dictionary. – St.Paul, Minn.: West Publishing Co, 1990. - 1657 p.
50. *ArtLex* – ArtLex Lexicon of Visual Art Terminology. – www.artlex.com – Заголовок з екрану.
51. *WA* – Words of Art – www.arts.ouc.bc.ca – Заголовок з екрану.
52. *DGTT* – Eedle D. David’s Glossary of Theatre Terms. – 1992. – www.dramatic.com.au – Заголовок з екрану.
53. *МЭ* – Математика: Энциклопедия / Под. ред. Ю.В.Прохорова. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. – 845 с.
54. *CCEICT* – Bierman P. Complex Computing Explanatory Dictionary of Computer Terms. – USA: Protea Publishing Co, 2003. – 108 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

55. Feist R. A Darkness at Sethanon. – London: HarperCollins Publishers, 2006. – 528 p.
56. Adams J. Secret Armies. – London: Pan Books, 1988. – 454 p.
57. University Wire Highbeam eLibrary. – www.highbeam.com – Заголовок з екрану.
58. Adams J., Smith A. T. H. The Offences against Public Order. – London: Sweet & Maxwell Ltd, 1987. – 326 p.
59. Seattle Post-Intelligencer – Highbeam eLibrary. – www.highbeam.com – Заголовок з екрану.
60. The Morning Call – Highbeam eLibrary. – www.highbeam.com – Заголовок з екрану.
61. The Register-Guard – Highbeam eLibrary. – www.highbeam.com – Заголовок з екрану.
62. New Zealand Infotech Weekly – Highbeam eLibrary. – www.highbeam.com – Заголовок з екрану.
63. Microprocessor Report – Highbeam eLibrary. – www.highbeam.com – Заголовок з екрану.

Надійшла до редакції 24 грудня 2007 р.